

SENTENZA TAL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (Ir-Raba' Awla)

17 ta' Lulju 2008^{*}

Fil-Kawża C-51/05 P,

li għandha bħala suġġett appell taht l-Artikolu 56 tal-Istatut tal-Qorti tal-Ġustizzja, imressaq fis-7 ta' Frar 2005,

Il-Kummissjoni tal-Komunitajiet Ewropej, irrappreżentata minn C. Cattabriga u L. Visaggio, bħala aġenti, b'indirizz għan-notifika fil-Lussemburgu,

appellanti,

il-partijiet l-oħra fil-proċedura huma:

Cantina sociale di Dolianova Soc. coop. arl, stabbilita f'Dolianova (l-Italja),

Cantina Trexenta Soc. coop. arl, stabbilita f'Senorbi (l-Italja),

Cantina sociale Marmilla — Unione viticoltori associati Soc. coop. arl, stabbilita f'Sanluri (l-Italja),

^{*} Lingwa tal-kawża: it-Taljan.

Cantina sociale S. Maria La Palma Soc. coop. arl, stabbilita f'Santa Maria La Palma (l-Italja),

Cantina sociale del Vermentino Soc. coop. arl Monti-Sassari, stabbilita f'Monti (l-Italja),

irrappreżentati minn C. Dore u G. Dore, avvocati,

rikorrenti fl-ewwel istanza,

IL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (Ir-Raba' Awla),

komposta minn K. Lenaerts, President tal-Awla, G. Arestis (Relatur), R. Silva de Lapuerta, J. Malenovský u T. von Danwitz, Imħallfin,

Avukat Ġenerali: E. Sharpston,
Reġistratur: R. Grass,

wara li rat il-proċedura bil-miktub,

wara li semgħet il-konklużjonijiet tal-Avukat Ġenerali, ippreżentati fis-seduta tat-22 ta' Novembru 2007,

tagħti l-preżenti

Sentenza

- 1 Permezz tal-appell tagħha, il-Kummissjoni tal-Komunitajiet Ewropej qed titlob l-annullament tas-sentenza tal-Qorti tal-Prim'Istanza tal-Komunitajiet Ewropej tat-23 ta' Novembru 2004, *Cantina sociale di Dolianova et vs Il-Kummissjoni* (T-166/98, Ġabra p. II-3991, iktar 'il quddiem is-“sentenza appellata”), sa fejn, permezz ta' din is-sentenza, il-Qorti tal-Prim'Istanza ordnat lill-Kummissjoni tagħmel tajjeb għad-dannu mgarrab minn *Cantina sociale di Dolianova Soc. coop. arl*, *Cantina Trexenta Soc. coop. arl*, *Cantina sociale Marmilla — Unione viticoltori associati Soc. coop. arl*, *Cantina sociale S. Maria La Palma Soc. coop. arl* u *Cantina sociale del Vermentino Soc. coop. arl Monti-Sassari* (iktar 'il quddiem, flimkien, il-“Cantine”), b'konsegwenza tal-falliment tad-Distilleria Agricola Industriale de Terralba, (iktar 'il quddiem id-“DAI”), minhabba n-nuqqas ta' mekkaniżmu li seta' jggarantixxi, taht is-sistema stabbilita fl-Artikolu 9 tar-Regolament tal-Kummissjoni (KEE) Nru 2499/82, tal-15 ta' Settembru 1982, li jstabbilixxi dispożizzjonijiet dwar id-distillazzjoni preventiva għas-sena tal-inbid 1982/83 (ĠU L 267, p. 16), il-hlas lill-produtturi kkonċernati tal-għajjuna Komunitarja prevista f'dan ir-regolament.

Il-kuntest ġuridiku

- 2 L-Artikolu 5(1) tar-Regolament Nru 2499/82 jistabbilixxi prezz minimu tax-xiri tal-inbejjed intiżi għad-distillazzjoni.
- 3 Skont it-tmien premessa tar-Regolament Nru 2499/82, dan il-prezz normalment ma jippermettix li l-prodotti miksuba mid-distillazzjoni jiġu kkummerċjalizzati skont il-kundizzjonijiet tas-suq. Għaldaqstant, dan ir-regolament stabbilixxa mekkaniżmu

ta' kumpens li jikkonsisti fil-ħlas, min-naħa tal-aġenzija ta' intervent, ta' għajjnuna fissa għall-inbid distillat li l-ammont tagħha huwa stabbilit fl-Artikolu 6 tal-istess regolament.

4 L-Artikolu 9 tar-Regolament Nru 2499/82 jipprovdi:

“1. Il-prezz minimu tax-xiri msemmi fl-ewwel subparagrafu tal-Artikolu 5(1) għandu jithallas mid-distillatur lill-produttur sa mhux iktar tard minn disgħin jum wara d-dħul fid-distillerija [tal-kwantità totali ta' nbid jew, jekk ikun il-każ, ta' kull lott ta' nbid].

2. L-aġenzija ta' intervent għandha tħallas lid-distillatur l-għajjnuna msemmija fl-Artikolu 6(1), sa mhux iktar tard minn disgħin jum wara l-prezentazzjoni ta' prova li l-kwantità totali ta' nbid speċifikata fil-kuntratt għet iddistillata, kif ukoll, jekk ikun il-każ, iż-żieda fil-prezz minimu ta' xiri prevista fit-tieni subparagrafu tal-Artikolu 5(1).

[...]

Id-distillatur għandu jipprovdi lill-aġenzija ta' intervent prova li huwa ħallas il-prezz minimu ta' xiri msemmi fl-ewwel subparagrafu tal-Artikolu 5(1), fiż-żmien speċifikat fil-paragrafu 1 kif ukoll, jekk ikun il-każ, iż-żieda fl-imsemmi prezz fit-terminu previst fir-raba' subparagrafu. Jekk din il-prova ma tkunx ingħatat fi żmien mija u għoxrin jum wara d-data tal-prezentazzjoni tal-prova msemmija fl-ewwel subparagrafu, l-ammonti mhallsa għandhom jiġu rkuprati mill-aġenzija ta' intervent. [...]”
[traduzzjoni mhux uffiċjali]

5 L-Artikolu 11 tar-Regolament Nru 2499/82 jipprovdi:

“1. Id-distillatur, fil-każ msemmi fl-Artikolu 9 [...], jista’ jitlob li jithallas bil-quddiem l-ammont ekwivalenti għall-għajjnuna speċifikata fl-ewwel subparagrafu tal-Artikolu 6, kemm-il darba huwa jagħti garanzija ekwivalenti għal 110 % tal-istess ammont f’isem l-aġenzija ta’ intervent.

2. Din il-garanzija għandha ssir fil-forma ta’ garanzija mogħtija minn stabbiliment li jissodisfa l-kriterji stabbiliti mill-Istat Membru li lejha tkun responsabbli l-aġenzija ta’ intervent.

3. Il-ħlas bil-quddiem għandu jsir sa mhux iktar tard minn disgħin jum wara l-prezentazzjoni ta’ prova li ngħatat il-garanzija u, f’kull każ, wara d-data ta’ approvazzjoni tal-kuntratt jew tad-dikjarazzjoni.

[...]” [traduzzjoni mhux uffiċjali]

6 L-Artikolu 46 tal-Istatut tal-Qorti tal-Ġustizzja jipprovdi:

“L-azzjonijiet kontra l-Komunitajiet f’materja ta’ responsabilità non-kontrattwali jiġu preskritti b’ħames snin li jingħaddu minn meta jiġri l-fatt li jagħti lok għalihom. Il-preskrizzjoni tiġi nterrotta kemm bil-prezentata tar-rikors quddiem il-Qorti, kif ukoll bit-talba qabel il-prezentata li tista’ tagħmel il-parti leża lill-istituzzjonijiet kompetenti tal-Komunitajiet. F’dan l-aħħar każ, ir-rikors għandu jiġi prezentat fit-terminu ta’ xahrejn previst fl-Artikolu 230 tat-Trattat tal-KE u fl-Artikolu 146 tat-Trattat tal-KEEA; japplikaw meta jkun il-każ, rispettivament id-disposizzjonijiet tat-tieni paragrafu ta’ l-Artikoli 232 tat-Trattat tal-KE u t-tieni paragrafu ta’ l-Artikolu 148 tat-Trattat tal-KEEA.”

Il-fatti li wasslu għall-kawża

- 7 Il-fatti li wasslu għall-kawża, kif esposti fil-punti 16 sa 44 tas-sentenza appellata, jistgħu jiġu spjegati fil-qosor kif ġej.
- 8 Il-Cantine huma kooperattivi tal-inbid li jipproduċu l-inbid f'Sardenja (l-Italja). Fil-kuntest tad-distillazzjoni preventiva għas-sena 1982/1983, huma kkunsinnaw, bejn Jannar u Marzu 1983, inbid lid-DAI li kien ġie ddistillat fit-terminu previst mid-dispożizzjonijiet tal-Artikolu 4 tar-Regolament Nru 2499/82. It-terminu ta' 90 jum mogħti lid-DAI mill-Artikolu 9(1) tal-imsemmi regolament sabiex tħallas lill-Cantine skada f'Ġunju 1983.
- 9 Fit-22 ta' Ġunju 1983, id-DAI talbet lill-Azienda di Stato per gli interventi nel mercato agricolo (iktar 'il quddiem l-"AIMA") sabiex, skont l-Artikolu 11 tar-Regolament Nru 2499/82, tħallas bil-quddiem l-għajjnuna Komunitarja għall-inbid li kien ġie kkunsinnat u ddistillat. Għal dan il-għan, id-DAI tat il-garanzija mitluba minn din id-dispożizzjoni, ekwivalenti għal 110 % tal-ammont ta' din l-għajjnuna, permezz ta' polza maħruġa minn Assicuratrice Edile SpA (iktar 'il quddiem "Assedile") favur l-AIMA. Fl-10 ta' Awwissu 1983, l-AIMA għamlet il-ħlas bil-quddiem mitlub favur id-DAI, skont l-imsemmi Artikolu 11.
- 10 Minħabba diffikultajiet finanzjarji, id-DAI naqset milli tħallas lill-produtturi, f'ċerti każijiet għal kollox u f'każijiet oħrajn parzjalment, fosthom lill-Cantine, li kienu kkunsinnaw l-inbid għad-distillazzjoni. F'Ottubru 1983, id-DAI talbet li tiġi ammessa fil-proċedura ta' amministrazzjoni kkontrollata skont il-leġiżlazzjoni Taljana dwar il-falliment. Peress li l-qorti li kienet adita bil-każ, jiġifieri t-Tribunale d'Oristano (l-Italja), laqgħet din it-talba, id-DAI ssospendiet il-ħlasijiet kollha tagħha, inklużi dawk li kienu għadhom dovuti lill-produtturi li kienu kkunsinnawha l-inbid.
- 11 L-AIMA talbet lid-DAI biex trodd lura l-għajjnuna Komunitarja, bi tnaqqis tal-ammonti debitament imħallsa lill-produtturi hawn fuq imsemmija, minħabba li d-DAI ma kinitx tatha, fiż-żmien stipulat fl-Artikolu 9(2) tar-Regolament Nru

2499/82, prova li hallset lill-produtturi l-oħrajn il-prezz minimu ta' xiri tal-inbid fi żmien 90 jum wara d-dhul tal-inbid fid-distillerija skont l-Artikolu 9(1) ta' dan ir-regolament. Billi d-DAI ma radditx lura din l-ghajjnuna, l-AIMA talbet lill-Assedile tirrilaxxa favuriha l-ammont tal-garanzija.

- 12 Fuq talba tad-DAI, il-Pretore di Terralba (l-Italja), fis-26 ta' Lulu 1984, hareġ mandat kawtelatorju li pprojbixxa lil Assedile milli thallas il-garanzija lill-AIMA. Huwa ta lid-DAI 60 jum biex tiftaħ kawża fuq il-mertu.
- 13 F'Settembru 1984, id-DAI fethet din il-kawża quddiem it-Tribunale civile di Roma (l-Italja). Hija talbet lill-qorti tiddikjara b'mod partikolari li l-produtturi kienu d-destinatarji finali tal-garanzija maħruġa minn Assedile, sal-limitu tas-somom li kienu għadhom dovuti lilhom. Hija sostniet li din il-garanzija kienet maħsuba biex tiggarrantixxi l-ħlas tal-prezz minimu ta' xiri lill-produtturi, fuq bażi proporzjonali għall-produzzjoni kkunsinnata, fil-każ li d-distillatur ma jwettaqx l-obbligi tiegħu. Hija ssuġġeriet li jiġu rrinvjati lill-Qorti tal-Ġustizzja domandi preliminari dwar l-interpretazzjoni tar-Regolamenti Komunitarji applikabbli.
- 14 Il-Cantine, kooperattiva tal-inbid oħra u konsorzju ta' kooperattivi tal-inbid intervenew fil-proċeduri in sostenn tat-teżi tad-DAI. Huma sostnew li s-somom li kienu s-suġġett tal-garanzija maħruġa minn Assedile kellhom jithallsu lilhom fuq bażi proporzjonali għall-ammont ta' nbid ikkunsinnat u, għaldastant, talbu lit-Tribunale civile di Roma jiddikjara li Assedile kienet obbligata thallashom l-ammont tal-krediti tagħhom mhux imħallsa mid-DAI u, sussidjarjament, li l-AIMA kienet obbligata thallashom dawn is-somom.
- 15 Fil-frattemp, permezz ta' sentenza tas-27 ta' Frar 1986, it-Tribunale ta' Oristano ddikjara l-falliment tad-DAI.
- 16 Fis-sentenza tiegħu tas-27 ta' Jannar 1989, it-Tribunale civile di Roma essenzjalment iddikjara li l-pretensjonijiet imressqa mill-kooperattivi li intervenew in sostenn tad-DAI kienu infondati, filwaqt li kkonstata b'mod partikolari li r-Regolament Nru

2499/82 kien faċli biex jiġi interpretat, bħal ma kienu l-klawżoli kuntrattwali li jirrigwardaw il-garanzija maħruġa minn Assedile favur l-AIMA, u li għalhekk ma kienx neċessarju li jirrinviya domanda preliminari lill-Qorti tal-Ġustizzja. Wara li eskluda kull allegat dritt ta' dawn il-kooperattivi li jirċievu l-ammont tal-garanzija maħruġa minn Assedile, it-Tribunale civile di Roma qies li l-proċedura ta' falliment tad-DAI kienet tikkostitwixxi l-kuntest xieraq sabiex dawn l-imsemmija kooperattivi jkunu jistgħu jiksbu l-hlas tal-krediti tagħhom.

- 17 Fis-27 ta' Settembru 1989, il-Cantine, barra l-Cantina sociale del Vermentino Soc. coop arl Monti-Sassari, ressqu appell minn din is-sentenza quddiem il-Corte d'appello di Roma (l-Italja). Permezz ta' sentenza tad-19 ta' Novembru 1991, dik il-qorti ddeċidiet li t-talba kienet inammissibbli minhabba li l-Cantine ma kinux innotifikaw ir-rikors tal-appell lill-istralċjarju tad-DAI iżda kienu nnotifikawh lid-DAI nnifisha, li kienet tinsab fi stat ta' falliment, u minhabba li sussegwentement ma għamlux notifika ġdida b'mod korrett fit-terminu mogħti lilhom.
- 18 Fil-frattemp, fis-16 ta' Jannar 1990, Assedile ħallset is-somom dovuti lill-AIMA.
- 19 Permezz ta' sentenza tat-28 ta' Novembru 1994, il-Corte suprema di cassazione (l-Italja) ċaħdet l-appell imressaq mill-Cantine, bl-eċċezzjoni tal-Cantina sociale del Vermentino Soc. coop. arl Monti-Sassari, kontra s-sentenza tal-Corte d'appello di Roma.
- 20 Il-Cantine debitament irreġistraw il-krediti tagħhom fil-passiv tad-DAI fil-kuntest tal-proċedura ta' falliment mibdija fir-rigward ta' din tal-aħħar u, fi tmiem din il-proċedura, fl-2000, huma pparteċipaw fil-konkors tal-kredituri bħala kredituri pprivileġġati. Waqt dan il-konkors huma kisbu l-hlas ta' 39 % tal-ammont tal-krediti tagħhom irreġistrati fil-konfront tad-DAI.
- 21 B'ittra tat-22 ta' Jannar 1996, il-Cantine interpellaw lill-AIMA biex tonora l-krediti li huma kellhom fil-konfront tad-DAI, filwaqt li sostnew li l-AIMA kienet kisbet arrikiment indebitu meta rċeviet il-garanzija maħruġa minn Assedile. L-AIMA ċaħdet din il-prensja u sostniet li din il-garanzija kienet dovuta lilha u li l-produtturi

ma kellhom ebda azzjoni diretta kontriha biex jeżerċitaw il-krediti tagħhom kontra d-DAI. Fis-16 ta' Frar 1996, il-Cantine fetħu kawża quddiem it- Tribunale civile ta' Cagliari (l-Italja) kontra l-AIMA fuq il-bażi ta' arrikkiment indebitu iżda din il-kawża mbagħad giet sospiza bil-ghan li jintlaħaq ftehim bonarju bejn il-partijiet.

- 22 Fit-13 ta' Novembru 1996, il-Cantine pprezentaw ilment lill-Kummissjoni fejn akkużaw lill-AIMA bi ksur tal-leġiżlazzjoni Komunitarja, b'mod partikolari tar-Regolament Nru 2499/82, u talbu b'mod partikolari lill-Kummissjoni biex tistieden lill-AIMA u lir-Repubblika Taljana jhallsuhom l-ammonti li ma kinux irċevew fil-forma ta' għajjnuna Komunitarja għas-sena tal-inbid 1982/1983.
- 23 Permezz ta' ittra tal-25 ta' Ġunju 1997, il-Kummissjoni indikat lill-Cantine li Assedile kienet ħallset l-ammont tal-garanzija maħruġa minnha, kif ukoll l-interessi, lill-AIMA fis-16 ta' jannar 1990. In segwitu, permezz ta' ittra tat-8 ta' Diċembru 1997, hija informathom bil-fatt li l-AIMA kienet sarrfet l-ammont ta' din il-garanzija fi Frar 1991 u li hija kienet allokata dan l-ammont favur il-Fond Agrikolu Ewropew ta' Gwida u Garanzija (FAEGG) fil-kuntest tal-baġit għas-sena 1991.
- 24 B'ittra tat-23 ta' Jannar 1998, li waslet għand il-Kummissjoni fil-5 ta' Frar 1998, il-Cantine talbu lil din l-istituzzjoni thallashom is-somma li tikkorrispondi għall-ammont tal-krediti li huma kellhom fil-konfront tad-DAI, fuq il-bażi li l-garanzija miżmuma mill-AIMA kienet inġhatat lura lill-FAEGG. Huma sostnew li mill-iskop tar-Regolament Nru 2499/82, li huwa intiż li jiffavorixxi lill-produtturi tal-inbid, jirriżulta li dawn tal-aħħar għandhom jitqiesu bhala d-destinatarji effettivi u uniċi tal-għajjnuna prevista minn dan ir-regolament.
- 25 B'ittra tal-31 ta' Lulju 1998, iffirmata mid-Direttur Ġenerali tad-Direttorat Ġenerali għall-Agricoltura tal-Kummissjoni u li waslet għand il-Cantine fl-14 ta' Awwissu 1998, il-Kummissjoni caħdet din it-talba. Hija sostniet li, f'dan il-każ, l-għajjnuna għandha tibbenefika fl-ewwel lok lid-distillatur bil-ghan li dan ikun jista' jikkumpensa l-prezz ta' xiri għoli tal-inbid. Il-garanzija nħarġet minn Assedile favur l-AIMA u l-produtturi ma setgħu jippretendu ebda dritt fuq l-ammont tagħha.

26 F'din l-istess ittra, il-Kummissjoni osservat, barra minn dan, li l-approvazzjoni mill-AIMA tal-kuntratti konkluzi bejn il-Cantine u d-DAI ma kinitx tbiddel in-natura privata ta' dawn il-kuntratti, b'tali mod li l-allegati obbligi li l-Kummissjoni kellha fil-konfront tal-Cantine ma kinux ta' natura kuntrattwali. Għaldaqstant, kull azzjoni li seta' kellhom kontra l-Komunità Ewropea kienet preskritta, skont l-Artikolu 46 tal-Istatut tal-Qorti tal-Gustizzja, billi l-ammont tal-garanzija maħruġa minn Assedile thallas lill-AIMA fis-16 ta' Jannar 1990 u ġie rrestitwit lill-FAEGG fil-kuntest tal-baġit għas-sena 1991.

Il-proċedura quddiem il-Qorti tal-Prim'Istanza u s-sentenza appellata

27 Permezz ta' att ipprezentat fir-Registru tal-Qorti tal-Prim'Istanza fit-12 ta' Ottubru 1998, il-Cantine ressqu rikors intiz, fl-ewwel lok, għall-annullament tal-ittra tal-Kummissjoni tal-31 ta' Lulju 1998 abbażi tal-Artikolu 173 tat-Trattat KE (li, wara emenda, sar l-Artikolu 230 KE), fit-tieni lok, għall-konstatazzjoni ta' nuqqas tal-imsemmija istituzzjoni li tiehu azzjoni bi ksur tal-Artikolu 175 tat-Trattat KE (li, wara emenda, sar l-Artikolu 232 KE) li huwa kkostitwit mill-fatt li din naqset milli tadotta deċiżjoni dwar l-ghotja, favur tagħhom, tal-għajjnuna Komunitarja li kellha titihallas lilhom mid-DAI u, fit-tielet lok, għall-kundanna tal-Kummissjoni abbażi tal-arrikkiment indebitu u/jew taht l-Artikolu 178 tat-Trattat KE (li sar l-Artikolu 235 KE), li thallashom kumpens ta' ammont ekwivalenti għall-ammonti tal-kreditu mhux imħallsa tagħhom fil-konfront tad-DAI.

28 Il-Kummissjoni talbet li r-rikors jiġi miċhud bħala inammissibbli u, sussidjarjament, bħala infondat.

29 Permess tas-sentenza appellata, fil-punti 80 u 83 tagħha rispettivament, il-Qorti tal-Prim'Istanza ċaħdet bħala inammissibbli t-talbiet tal-Cantine għall-annullament tal-ittra tal-Kummissjoni tal-31 ta' Lulju 1998 u għall-konstatazzjoni tan-nuqqas tal-istituzzjoni li tiehu azzjoni. Hija ċaħdet ukoll, fil-punt 84 tal-imsemmija sentenza, it-talba għall-kundanna tal-Kummissjoni abbażi tal-arrikkiment indebitu.

- 30 Min-naħa l-oħra, il-Qorti tal-Prim'Istanza ddeċidiet, fil-punt 150 tas-sentenza appellata, li t-talba għall-kumpens ippreżentata skont l-Artikolu 235 KE kienet ammissibbli u ddikjarat, fil-punt 1 tad-dispożittiv tal-imsemmija sentenza, li “[i]l-Kummissjoni għandha tagħmel tajjeb għad-danni mgarrba [mill-Cantine], b’konsegwenza tal-falliment tad-[DAI], minħabba n-nuqqas ta’ mekkaniżmu li seta’ jiggarrantixxi, taħt is-sistema stabbilita fl-Artikolu 9 tar-Regolament [Nru 2499/82], il-ħlas lill-produtturi kkonċernati tal-għajjnuna Komunitarja prevista f’dan ir-regolament”.
- 31 B’mod partikolari, fir-rigward tal-ammissibbiltà tat-talba ppreżentata abbażi tal-Artikolu 235 KE, il-Qorti tal-Prim'Istanza, fil-kuntest tal-eċċezzjoni mqajma mill-Kummissjoni u bbażata fuq il-preskrizzjoni tal-azzjoni għal responsabbiltà mhux kuntrattwali tal-Komunità, l-ewwel nett fakkret, fil-punt 129 tas-sentenza appellata, li t-terminu ta’ preskrizzjoni stabbilit fl-Artikolu 46 tal-Istatut tal-Qorti tal-Gustizzja ma jistax jibda jiddekorri qabel ma jkun sodisfatti l-kundizzjonijiet kollha li għalihom huwa sugġett l-obbligu ta’ kumpens għad-danni, jiġifieri l-eżistenza ta’ aġir illegali mill-istituzzjonijiet tal-Komunità, iċ-certezza tad-dannu allegat u l-eżistenza ta’ rabta kawżali bejn dan l-aġir u d-dannu invokat.
- 32 It-tieni nett, il-Qorti tal-Prim'Istanza speċifikat, fil-punt 130 tal-imsemmija sentenza, li, f’każ bħal dan, fejn ir-responsabbiltà tal-Komunità tirriżulta minn att legiżlattiv, it-terminu ta’ preskrizzjoni ma jistax jibda jiddekorri qabel ma jimmaterjalizzaw l-effetti li jikkawżaw dannu ta’ dan l-att u, għaldaqstant, qabel ma l-persuni kkonċernati jkun garrbu dannu ċert.
- 33 Għalhekk, fil-punt 131 tas-sentenza appellata, il-Qorti tal-Prim'Istanza ddeċidiet li, f’dan il-każ, it-terminu ta’ preskrizzjoni kien beda jiddekorri mill-mument meta l-Cantine garrbu b’mod ċert id-dannu kkawżat min-nuqqas totali jew parzjali li tithallas l-għajjnuna Komunitarja. Fil-punt 132 tal-imsemmija sentenza, dik il-Qorti osservat li kien paċifiku, f’dan il-każ, li l-aħħar kunsinni ta’ nbid mill-Cantine saru f’Marzu 1983 u li l-prezz minimu ta’ xiri tal-inbid kellu jithallas lilhom mid-DAI, skont l-Artikolu 9 tar-Regolament Nru 2499/82, sa mhux iktar tard minn 90 jum wara d-dhul tal-inbid fid-distillerija, jiġifieri sa mhux iktar tard mill-aħħar ta’ Ġunju 1983.

34 Fil-punt 133 tas-sentenza appellata, il-Qorti tal-Prim'Istanza madankollu ddecidiet li, fiċ-ċirkustanzi partikolari ta' dan il-każ, id-dannu mgarrab mill-Cantine fl-aħħar ta' Ġunju 1983, minhabba n-nuqqas totali jew parzjali li jithallas il-prezz minimu ta' xiri fit-terminu stabbilit, ma jistax jitqies minn dik id-data bħala ta' natura ċerta, jiġifieri imminenti u prevedibbli.

35 Il-Qorti tal-Prim'Istanza ziedet, fil-punti 136 u 145 tas-sentenza appellata, li, għall-finijiet tal-evalwazzjoni ta' din in-natura ċerta, kellhom jittiehdu inkonsiderazzjoni l-proċeduri mibdija mid-DAI quddiem il-qrati Taljani speċifikament dwar in-natura tal-garanzija maħruġa minn Assedile, fid-dawl tal-kumplessità tas-sistema stabbilita mir-Regolament Nru 2499/82 u taċ-ċirkustanzi eċċezzjonali tal-każ fejn kien estremament diffiċli għal operatur ekonomiku prudenti u informat li jkun jaf, qabel it-tmiem ta' dawn il-proċeduri, li ma setax jikseb il-ħlas tal-ammont tal-għajjnuna inkwistjoni permezz tal-garanzija quddiem il-qorti nazzjonali.

36 Fil-punt 146 tas-sentenza appellata, il-Qorti tal-Prim'Istanza kkunsidrat li, fiċ-ċirkustanzi ta' dan il-każ, il-benefiċjarju tal-garanzija maħruġa minn Assedile ma ġiex stabbilit b'mod definittiv mill-qrati nazzjonali qabel ma ngħatat is-sentenza tal-Corte suprema di cassazione tat-28 ta' Novembru 1994 u li, konsegwentement, id-dannu mgarrab mill-Cantine ma setax ikun ta' natura ċerta qabel din id-data.

37 Il-Qorti tal-Prim'Istanza kkonkludiet, fil-punt 147 tas-sentenza appellata, li t-terminu ta' preskrizzjoni ta' hames snin stabbilit fl-Artikolu 46 tal-Istatut tal-Qorti tal-Ġustizzja ma setax jibda jiddekorri qabel it-28 ta' Novembru 1994, b'tali mod li talba pprezentata abbażi tal-Artikolu 235 KE, ifformulata fl-1998, ma setgħetx titqies bħala tardiva. Għaldaqstant, hija ddikjarat, fil-punt 148 tas-sentenza appellata, li l-eċċezzjoni bbażata fuq il-preskrizzjoni mqajma mill-Kummissjoni kellha tiġi miċhuda u, fil-punt 150 tal-imsemmija sentenza, li l-imsemmija talba kienet ammissibbli.

It-talbiet tal-partijiet quddiem il-Qorti tal-Ġustizzja

38 Il-Kummissjoni titlob lill-Qorti tal-Ġustizzja jogħġobha:

- tannulla s-sentenza appellata sa fejn din tilqa' r-rikors għad-danni mressaq kontriha;
- meta tagħti d-deċizzjoni definittiva tagħha, tiċċad dan ir-rikors bħala inammissibbli, u
- tikkundanna lill-Cantine għall-ispejjeż ta' din l-istanza u ta' dik quddiem il-Qorti tal-Prim'Istanza.

39 Il-Cantine jitolbu lill-Qorti tal-Ġustizzja jogħġobha:

- tiċċad l-appell;
- sussidjarjament, fil-każ li l-appell jintlaqa', tikkonferma s-sentenza appellata sa fejn tikkundanna lill-Kummissjoni tħallas kumpens għad-danni, billi tiċċad l-eċċezzjoni ta' preskrizzjoni mqajma minn din tal-aħħar, u
- tikkundanna lill-Kummissjoni għall-ispejjeż.

Fuq l-appell

40 In sostenn tal-appell tagħha l-Kummissjoni tqajjem aggravju wieħed, ibbażat fuq il-ksur, fil-punti 129 sa 150 tas-sentenza appellata, tal-Artikolu 46 tal-Istatut tal-Qorti tal-Ġustizzja u tal-prinċipju taċ-ċertezza legali.

L-argumenti tal-partijiet

41 Il-Kummissjoni tosserva li minn ġurisprudenza kostanti tal-Qorti tal-Ġustizzja u tal-Qorti tal-Prim'Istanza joħroġ il-prinċipju li t-terminu ta' preskrizzjoni ta' hames snin għall-azzjonijiet kontra l-Komunità f'materja ta' responsabbiltà non-kontrattwali, previst fl-Artikolu 46 tal-Istatut tal-Qorti tal-Ġustizzja, jibda jiddekorri biss mill-mument meta jimmaterjalizza d-dannu li għalih għandu jingħata kumpens. Fil-każ fejn l-imsemmija responsabbiltà tirriżulta minn att leġiżlattiv, dan it-terminu ta' preskrizzjoni jista' jibda jiddekorri biss mill-mument meta l-partijiet ikkonċernati jkunu garrbu dannu ċert.

42 B'mod partikolari, il-Kummissjoni tilmenta li l-Qorti tal-Prim'Istanza ma ħaditx inkunsiderazzjoni, fis-sentenza appellata, il-fatt li, mill-1983, ir-Regolament Nru 2499/82 kien holoq konkretament dannu lill-Cantine, billi ma kienx jipprovdi għall-possibbiltà li l-għajnuna Komunitarja tithallas direttament lill-produttur fil-każ ta' insolvenza tad-distillatur. Il-mument li minnu beda jiddekorri l-imsemmi terminu ta' prekrizzjoni kien għaldaqstant imissu ġie ffissat bhala l-jum li fih, minhabba l-insolvenza tad-DAL, dawn tal-aħhar ma setgħux jiksbu l-hlas tal-imsemmija għajnuna fit-terminu ta' 90 jum mid-dhul tal-inbid fid-distillerija previst minn dan ir-regolament.

43 Skont il-Kummissjoni, il-Qorti tal-Prim'Istanza, għall-kuntrarju, ibbażat is-sentenza tagħha fuq l-idea li l-Cantine kienu garrbu effetti ta' dannu mir-Regolament Nru 2499/82. F'dan ir-rigward, hija ssostni li l-Qorti tal-Prim'Istanza, peress li qieset li l-fatt li l-Cantine kienu jafu li kienu garrbu dannu kkawżat mill-applikazzjoni ta' dan ir-regolament kien insuffiċjenti, iddeċidiet li kien neċessarju li jkun hemm element totalment suġġettiv, jiġifieri li huma jsiru konxji li setgħu jiksbu sodisfazzjon biss

permezz ta' azzjoni għal responsabbiltà kontra l-Kummissjoni, wara li, f'dan il-każ, fallelw it-tentattivi tagħhom li jiksbu quddiem il-qorti nazzjonali l-ħlas tal-għajjuna Komunitarja permezz tal-allokkazzjoni favur tagħhom tal-garanzija mahruġa minn Assedile.

- 44 Il-Kummissjoni ssostni wkoll li s-sentenza appellata lanqas ma hija konformi mal-prinċipji stabbiliti fis-sentenza tal-Qorti tal-Ġustizzja tas-7 ta' Novembru 1985, *Adams vs Il-Kummissjoni* (145/83, *Gabra* p. 3539). Hija tqis li l-Cantine ma setgħux jinvokaw din is-sentenza peress li din tiegħu inkunsiderazzjoni n-nuqqas ta' konossenza involontarju tal-fatt li kkawża d-dannu. Issa, kif inhu kkonstatat fil-punti 139 u 140 tas-sentenza appellata, mhemm ebda dubju dwar il-fatt li l-Cantine kienu konxji tal-modalitajiet tar-Regolament Nru 2499/82.
- 45 Il-Kummissjoni tikkritika, barra minn hekk, lill-Qorti tal-Prim'Istanza talli injorat, fis-sentenza appellata, l-eżiġenza taċ-ċertezza legali meħtieġa għall-applikazzjoni tat-termini ta' preskrizzjoni. Fil-fatt, ir-rabta tad-determinazzjoni tal-mument li minnu jibda jiddekorri t-terminu ta' hames snin, previst fl-Artikolu 46 tal-Istatut tal-Qorti tal-Ġustizzja, mal-idea sugġettiva li kull parti kkonċernata jista' jkollha dwar iċ-ċertezza tad-dannu mġarrab twassal sabiex il-parti leża tingħata diskrezzjoni sabiex tiddeċiedi l-mument meta l-azzjoni għal responsabbli tkun finalment preskrittta. F'dan ir-rigward il-Kummissjoni żżid li, fl-aħħar mill-aħħar, il-proċeduri ta' appell u ta' kassazzjoni mibdija mill-Cantine b'ebda mod ma ppermettew, f'dan il-każ, li tiġi influwenzata l-konvinzjoni tagħhom dwar in-natura ċerta tad-dannu.
- 46 Il-Kummissjoni tosserva, barra minn hekk, li l-Qorti tal-Prim'Istanza vvizzjat is-sentenza tagħha b'motivi kontradittorji. Fil-fatt, din, minn naħa, irrifjutat li tikkunsidra l-eżawriment tar-rimedji nazzjonali bħala kundizzjoni ta' ammissibbiltà tal-azzjoni għal responsabbiltà mhux kuntrattwali mressqa mill-Cantine kontra l-Kummissjoni u, min-naħa l-oħra, rabtet il-mument li minnu jibda jiddekorri t-terminu ta' preskrizzjoni applikabbli għal din l-azzjoni mad-data ta' sentenza definittiva mogħtija fuq il-livell nazzjonali, f'dan il-każ dik tal-Corte suprema di cassazione tat-28 ta' Novembru 1994.
- 47 Il-Cantine, min-naħa tagħhom, isostnu li l-appell mhuwiex fondat u li l-Qorti tal-Prim'Istanza ġustament ikkonkludiet, fis-sentenza appellata, li l-kundizzjonijiet

fir-rigward tal-introduzzjoni ta' azzjoni għal responsabbiltà kontra l-Kummissjoni ma kinux sodisfatti qabel ma l-kontroversja mressqa quddiem il-qorti nazzjonali ma kinitx deċiża mis-sentenza tal-Corte suprema di cassazione.

48 Il-Cantine jikkunsidraw li kien neċessarju għalihom li jistennew ir-riżultat tal-kontroversja fuq livell nazzjonali qabel ma jidhru quddiem l-awtoritajiet Komunitarji, fid-dawl b'mod partikolari tan-nuqqas, f'dan il-każ, ta' kull liġi li tirregola s-sitwazzjoni tad-distillatur insolventi. F'dan ir-rigward, huma jzidu li l-Qorti tal-Prim'Istanza kienet ċertament tiċhad l-azzjoni għal responsabbiltà tagħhom li kieku r-rimedji nazzjonali ma ntużawx kollha. Għaldaqstant, skont il-Cantine ma interveniet ebda preskrizzjoni peress li t-terminu ta' preskrizzjoni tal-azzjoni għal responsabbiltà mhux kuntrattwali kontra l-Kummissjoni beda jiddekorri biss miċ-ċaħda mill-Corte suprema di cassazione tar-rikors tagħhom, li b'hekk għamlet is-sentenza tat-Tribunale civile di Roma *res judicata*.

49 Barra minn hekk, il-Cantine jirrispondu li l-argument tal-Kummissjoni li s-sentenza appellata fiha kontradizzjoni f'dak li jirrigwarda l-ammissibbiltà tal-azzjoni għal responsabbiltà mhux kuntrattwali kontra l-Kummissjoni u l-mument li minnu jibda jiddekorri t-terminu ta' preskrizzjoni applikabbli għal din l-azzjoni huwa, f'kull każ, infondat peress li dan huwa bbażat fuq tlaqqiġ ta' żewġ partijiet ta' din is-sentenza relatati ma' kuncetti ġuridici u ma' fatti differenti.

50 Fil-każ li l-Qorti tal-Ġustizzja tilqa' l-argumenti tal-Kummissjoni dwar il-preskrizzjoni tal-azzjoni għal responsabbiltà mhux kuntrattwali kontra l-Kummissjoni u fil-każ li tiffissa mument gdid li minnu beda jiddekorri t-terminu ta' preskrizzjoni ta' din l-azzjoni, il-Cantine jsostnu li dan it-terminu ma setax beda jiddekorri kontrihom qabel ma mmaterjalizza l-arrikkiment indebitu tal-Komunità permezz taċ-ċessjoni fl-1991, mill-AIMA lill-FAEGG, tal-garanzija maħruga minn Assedile. Il-Cantine jsostnu li kien biss wara li rċewew l-ittra tal-Kummissjoni tat-8 ta' Diċembru 1997 li huma saru jafu b'din iċ-ċessjoni favur il-FAEGG u, għaldaqstant bl-arrikkiment indebitu tal-Komunità. It-terminu ta' preskrizzjoni tal-imsemmija azzjoni għandu għaldaqstant jibda jiddekorri minn din id-data.

- 51 Il-Cantine jibbażaw ruħhom, f'dan ir-rigward, fuq ġurisprudenza stabbilita tal-Qorti tal-Ġustizzja u, b'mod partikolari, fuq is-sentenza *Adams vs Il-Kummissjoni*, iċċitata iktar 'il fuq, li tipprovi li ebda preskrizzjoni ma tista' tiġi mqajma kontra l-vittma ta' dannu li seta' jkun konxju tal-fatt li joħloq dan id-dannu f'data tardiva biss u li konsegwentement ma setax ikollu terminu raġonevoli sabiex jippreżenta rikors. Il-Cantine jenfasizzaw ukoll li huma ma waqfux milli jipproteġu d-drittijiet tagħhom, billi indirizzaw ruħhom lill-AIMA sabiex jiksbu l-ħlas tal-krediti dovuti lilhom mid-DAI permezz tal-garanzija maħruġa minn Assedile u mbaġħad lill-Kummissjoni sabiex tikkonstata l-ksur imwettaq mill-AIMA. Għaldaqstant, f'dan il-każ, ebda htija għal dewmien ma tista' tiġi attribwita lilhom.

Il-kunsiderazzjonijiet tal-Qorti tal-Ġustizzja

- 52 Fl-ewwel lok, għandu jiġi mfakkar li d-dritt li titressaq azzjoni quddiem il-qorti Komunitarja jista' jiġi eżerċitat biss fil-kundizzjonijiet previsti f'dan ir-rigward mid-dispożizzjonijiet li jirregolaw kull rikors partikolari, f'dan il-każ ir-rikors għad-danni previst fl-Artikolu 235 KE. Konsegwentement, dan id-dritt seta' jiġi eżerċitat quddiem il-Qorti tal-Prim'Istanza b'mod validu biss jekk din tal-aħħar applikat b'mod korrett, b'mod partikolari, id-dispożizzjonijiet li jirregolaw ir-regoli ta' preskrizzjoni li japplikaw għall-imsemmi rikors (ara, f'dan is-sens, id-digriet tat-18 ta' Lulju 2002, *Autosalone Ispra dei Fratelli Rossi vs Il-Kummissjoni*, C-136-01 P, Ġabra p. I-6565, punt 26).
- 53 Skont l-Artikolu 46 tal-Istatut tal-Qorti tal-Ġustizzja, l-azzjonijiet kontra l-Komunità fil-qasam tar-responsabbiltà mhux kuntrattwali jkunu preskritti ħames snin wara li jseħħ il-fatt li jagħti lok għalihom.
- 54 It-terminu ta' preskrizzjoni ta' ħames snin previst mill-imsemmija dispożizzjoni jibda jiddekorri meta jkunu sodisfatti l-kundizzjonijiet kollha li għalihom huwa sugġett l-obbligu ta' kumpens u, b'mod partikolari, meta jimmaterjalizza d-dannu li jrid jiġi kkumpensat. Għaldaqstant, f'każijiet, bħal fil-każ preżenti, fejn ir-responsabbiltà tal-Komunità tirriżulta minn att leġislativ, dan it-terminu ta' preskrizzjoni ma jistax jibda jiddekorri qabel ma jimmaterjalizzaw l-effetti dannużi tal-att u, għaldaqstant, qabel ma l-partijiet kkonċernati jkunu ġarrbu dannu ċert (ara, b'mod partikolari,

is-sentenzi tas-27 ta' Jannar 1982, Birra Wührer *et vs* Il-Kunsill u Il-Kummissjoni, 256/80, 257/80, 265/80, 267/80 u 5/81, Ġabra p. 85, punt 10, kif ukoll tad-19 ta' April 2007, Holcim (Deutschland) *vs* Il-Kummissjoni, C-282/05 P, Ġabra p. I-2941, punt 29).

- 55 F'dan il-każ, il-Qorti tal-Prim'Istanza ddeċidiet, fil-punt 131 tas-sentenza appellata, li t-terminu ta' preskrizzjoni kien beda jiddekorri mill-mument meta l-Cantine ġarrbu b'mod ċert id-dannu kkawżat min-nuqqas totali jew parzjali ta' hlas tal-ġhajjnuna Komunitarja inkwistjoni. Hija osservat ukoll, fil-punt 132 tal-imsemmija sentenza, li kien paċifiku li dan il-hlas kien imissu ngħatalhom mid-DAI mhux iktar tard mill-aħħar ta' Ġunju 1983, skont l-Artikolu 9(1) tar-Regolament Nru 2499/82. Madanakollu, fiċ-ċirkustanzi partikolari ta' dan il-każ, il-Qorti tal-Prim'Istanza ma kkunsidratx, fil-punt 133 tas-sentenza appellata, li d-dannu mġarrab mill-Cantine fl-aħħar ta' Ġunju 1983 kellu jiġi kkunsidrat, minn din id-data, ta' natura ċerta, jiġifieri imminenti u prevedibbli.
- 56 Għall-finijiet tal-evalwazzjoni tan-natura ċerta tad-dannu, il-Qorti tal-Prim'Istanza ddeċidiet, fil-punti 136 u 145 tas-sentenza appellata, li kellhom jittiehdu inkunsiderazzjoni l-proċeduri mibdiya mid-DAI quddiem il-qorti Taljani speċifikament dwar in-natura tal-garanzija maħruġa minn Assedile, fid-dawl tal-kumplessità tas-sistema stabbilita mir-Regolament Nru 2499/82 u taċ-ċirkustanzi eċċezzjonali tal-każ fejn kien estremament diffiċli għal operatur ekonomiku prudenti u informat li jkun jaġ, qabel it-tmien ta' dawn il-proċeduri, li ma setax jikseb il-hlas tal-ammont ta' ġhajjnuna inkwistjoni permezz tal-garanzija quddiem il-qorti nazzjonali.
- 57 Il-Qorti tal-Prim'Istanza għaldaqstant ikkonkludiet, fil-punti 145 sa 147 tas-sentenza appellata, li kien biss wara s-sentenza tal-Corte suprema di cassazione tat-28 ta' Novembru 1994 li l-Cantine setgħu jsiru konxji li huma ma kinux ser jiksbu l-hlas tal-ġhajjnuna inkwistjoni permezz tal-imsemmija garanzija u li, għaldaqstant, id-dannu mġarrab minnhom ma setax ikun ta' natura ċerta qabel din id-data, b'tali mod li t-terminu ta' preskrizzjoni ta' hames snin stabbilit fl-Artikolu 46 tal-Istatut tal-Qorti tal-Ġustizzja ma setax jibda jiddekorri qabel din id-data.

- 58 F'dan ir-rigward, għandu jiġi kkonstatat li, meta pproċediet b'dan il-mod, il-Qorti tal-Prim'Istanza adottat approċċ suġġettiv fir-rigward tal-tlaqqiġ tal-kundizzjonijiet meħtieġa sabiex tkun involuta r-responsabbiltà mhux kuntrattwali tal-Komunità, fejn id-dannu kkawżat minn att leġiżlattiv illegali ma jistax jitqies ċert qabel ma l-persuna allegatament leża ma tarahx bħala tali. Fil-fatt, fis-sentenza appellata, il-Qorti tal-Prim'Istanza ssuġġettat l-evalwazzjoni tan-natura ċerta tad-dannu kkawżat lill-Cantine għal meta huma saru konxji mill-fatt li huma ma kinux ser jiksbu kumpens għad-dannu tagħhom quddiem il-qrati nazzjonali.
- 59 Manadankollu, il-kundizzjonijiet li huwa suġġett għalihom l-obbligu ta' kumpens tad-danni previsti fit-tieni paragrafu tal-Artikoli 288 KE u, għaldaqstant, ir-regoli ta' preskrizzjoni li jirregolaw l-azzjonijiet intiżi għall-kumpens tal-imsemmija danni, jistgħu jkunu bbażati biss fuq kriterji strettament oġġettivi. Fil-fatt, li kieku l-affarijiet kienu differenti kien ikun hemm ir-riskju li jinkiser il-prinċipju taċ-ċertezza legali li fuqu huma bbażati preċiżament ir-regoli ta' preskrizzjoni u li jeħtieġ li r-regoli tad-dritt Komunitarju jkunu ċari u preċiżi sabiex il-persuni interessati jkunu jistgħu jidderieġu ruħhom f'sitwazzjonijiet u f'relazzjonijiet legali li jagħmlu parti mis-sistema ġuridika Komunitarja (ara, b'mod partikolari, is-sentenza tal-15 ta' Frar 1996, *Duff et*, C-63/93, *Gabra* p. I-569, punt 20).
- 60 Barra minn hekk, għandu jiġi osservat li jekk it-terminu ta' preskrizzjoni tal-azzjoni għal responsabbiltà mhux kuntrattwali tal-Komunità jitwaqqaf milli jibda jiddekorri sakemm il-parti allegatament leża tkun personalment konvinta li ġarrbet dannu, dan ikollu bħala konsegwenza li jvarja l-mument tal-estinzjoni tal-imsemmija azzjoni skont il-perċezzjoni individwali li kull parti jista' jkollha tar-realtà tad-dannu, u dan imur kontra l-eżiġenza taċ-ċertezza legali neċessarja għall-applikazzjoni tat-termini ta' preskrizzjoni.
- 61 F'dan ir-rigward, għandu jiġi osservat ukoll li l-Qorti tal-Ġustizzja rrifjutat it-teżi li t-terminu ta' preskrizzjoni previst fl-Artikolu 46 tal-Istatut tal-Qorti tal-Ġustizzja jibda jiddekorri biss mill-mument li fih il-vittima tkun taf b'mod preċiż u dettaljat il-fatti inkwistjoni, peress li l-konozzenza tal-fatti ma tinsabx fost in-numru ta' elementi li għandhom jiġu sodisfatti sabiex jibda jiddekorri t-terminu ta' preskrizzjoni (ara d-digriet *Autosalone Ispra dei Fratelli Rossi vs Il-Kummissjoni*, iċċitat iktar 'il fuq, punt 31). L-evalwazzjoni suġġettiva tar-realtà tad-dannu ma tistax b'hekk tittiehed inkunsiderazzjoni fid-determinazzjoni tal-mument li minnu jibda jiddekorri t-terminu ta' preskrizzjoni tal-azzjoni għal responsabbiltà mhux kuntrattwali tal-Komunità.

- 62 Minn dan jirrizulta li, fis-sentenza appellata, il-Qorti tal-Prim'Istanza ma setgħatx tistabbilixxi n-natura ċerta tad-dannu kkawżat lill-Cantine u, għaldaqstant, tidde-temina l-mument li minnu beda jiddekorri t-terminu ta' preskrizzjoni tal-azzjoni tagħhom għal responsabbiltà billi tibbaża ruħha fuq il-perċezzjoni li dawn kellhom tal-effetti dannużi tar-Regolament Nru 2499/82. Il-Qorti tal-Prim'Istanza, għall-kuntrarju, kien imissha bbażat ruħha fuq kriterji esklużivament oġġettivi.
- 63 Huwa preċiżament fuq tali kriterji li l-Qorti tal-Ġustizzja diġà bbażat ruħha sabiex tiffissa d-data li minnha jibda jiddekorri t-terminu ta' preskrizzjoni previst fl-Artikolu 46 tal-Istatut tal-Qorti tal-Ġustizzja. Fil-fatt, kif jirrizulta mill-punt 33 tas-sentenza Holcim (Deutschland) vs Il-Kummissjoni, iċċitata iktar 'il fuq, il-Qorti tal-Ġustizzja ddeċidiet li l-imsemmi terminu jibda jiddekorri mill-mument li fih effettivament jimmaterjalizza d-dannu pekunjarju mgarrab mill-vittma. Għaldaqstant, minn dan jirrizulta li l-bidu ta' dan it-terminu huwa marbut mat-telf oġġettiv konkretament ikkawżat lill-patrimonju tal-parti allegatament leża.
- 64 F'dan il-każ, il-Qorti tal-Prim'Istanza b'hekk, fis-sentenza appellata, kien imissha bdiet it-terminu ta' preskrizzjoni ta' hames snin tal-azzjoni għal responsabbiltà mressqa quddiemha mill-Cantine, abbażi tal-Artikolu 235 KE, mid-data li fiha d-dannu kkawżat mir-Regolament Nru 2499/82 oġġettivament immaterjalizza ruħu billi holoq telf fil-patrimonju tagħhom.
- 65 Il-Qorti tal-Prim'Istanza, b'mod partikolari, kien imissha ddeċidiet li l-imsemmi terminu ta' preskrizzjoni beda jiddekorri mill-mument li fih l-applikazzjoni tas-sistema illegali ta' hlas tal-ġhajjnuna Komunitarja prevista mill-Artikolu 9 tar-Regolament Nru 2499/82 kienet effettivament u oġġettivament ikkawżat dannu lill-Cantine billi ma ggarantitilhomx il-hlas dirett tal-ġhajjnuna Komunitarja fil-każ tal-insolvenza tad-DAI. Għalhekk, dan il-mument kien imissu ġie ffissat fil-jum li fih dawn tal-aħħar ma setgħux jiksbu l-imsemmi hlas fit-terminu ta' 90 jum wara d-dhul tal-inbid fid-distillerija previst fl-imsemmija dispożizzjoni, jiġifieri fl-aħħar ta' Ġunju 1983, kif jirrizulta b'mod partikolari mill-punt 132 tas-sentenza appellata.
- 66 Billi ddeċidiet, fil-punt 147 tas-sentenza appellata, li t-terminu ta' preskrizzjoni previst fl-Artikolu 46 tal-Istatut tal-Qorti tal-Ġustizzja ma setax jibda jiddekorri qabel it-28 ta' Novembru 1994 u, għaldaqstant, billi ddikjarat, fil-punt 150

tal-imsemmija sentenza, ammissibbli u mhux tardiva l-azzjoni għal responsabbiltà mressqa quddiemha fit-12 ta' Ottubru 1998, jiġifieri iktar minn hmistax-il sena wara li d-dannu effettivament immaterjalizza ruħu, il-Qorti tal-Prim'Istanza għamlet applikazzjoni żbaljata tad-dispożizzjonijiet li jirregolaw ir-regoli ta' preskrizzjoni previsti mill-imsemmi artikolu.

67 Barra minn hekk, għandu jiġi eskluż l-argument tal-Cantine bbażat fuq is-sentenza *Adams vs Il-Kummissjoni*, iċċitata iktar 'il fuq, fejn il-Qorti tal-Ġustizzja ddecidiet li l-preskrizzjoni ma tistax titqajjem kontra l-vittima ta' dannu li seta' jkun konxju tal-fatt li johloq dan id-dannu f'data tardiva biss. Fil-fatt, għall-kuntarju tal-kawża li tat lok għal dik is-sentenza, il-Cantine ma jstgħux jallegaw, f'dan il-każ, li ma kinux konxji, mill-aħħar ta' Ġunju 19983, mill-fatt li kkawża d-dannu tagħhom, peress li huma kienu perfettament konxji, minn dak iż-żmien, li l-Artikolu 9 tar-Regolament Nru 2499/82 ma kien jassiguralhom b'ebda mod il-ħlas dirett tal-ghajnuna Komunitarja inkwistjoni fil-każ tal-insolvenza tad-distillatur.

68 Għandu jingħad ukoll, barra minn dan, li l-fatt li l-Cantine intervenew fil-proċedura relatata mal-garanzija mibdija mid-DAI quddiem il-qrati Taljani ma kienx iwaqqafhom milli jressqu b'mod parallel azzjoni għal responsabbiltà quddiem il-Qorti tal-Ġustizzja abbażi tal-Artikolu 235 KE. Din l-aħħar dispożizzjoni tagħti speċifikament lill-qrati Komunitarji ġurisdizzjoni esklużiva sabiex jitressqu quddiemha azzjonijiet għad-danni kontra l-Komunità abbażi tat-tieni paragrafu tal-Artikolu 288 KE (ara, b'mod partikolari, is-sentenza tas-27 ta' Settembru 1988, *Asteris et*, 106/87 sa 120/87, Ġabra p. 5515, punt 15).

69 Fl-aħħar lok, għandu jiġi osservat, kif jirriżulta mill-kliem stess tal-Artikolu 46 tal-Istatut tal-Qorti tal-Ġustizzja, li rikors imressaq quddiem qorti nazzjonali ma jistax jinterrompi l-preskrizzjoni tal-azzjoni għad-danni taht l-Artikolu 235 KE (ara, f'dan is-sens, id-digriet *Autosalone Ispra dei Fratelli Rossi vs Il-Kummissjoni*, iċċitat iktar 'il fuq, punt 56). Minn dan jirriżulta li, bl-istess mod, l-introduzzjoni ta' rikors fuq livell nazzjonali ma tistax tbiddel il-mument li minnu jibda jiddekorri t-terminu ta' preskrizzjoni tal-imsemmija azzjoni.

70 Mill-kunsiderazzjonijiet preċedenti kollha jirriżulta li s-sentenza appellata għandha tiġi annullata sa fejn tiddikjara ammissibbli l-azzjoni għal responsabbiltà mhux

kuntrattwali mibdija mill-Cantine u tordna lill-Kummissjoni tagħmel tajjeb għad-dannu mgarrab minnhom, b'konsegwenza tal-falliment tad-DAI, minhabba n-nuqqas ta' mekkaniżmu li seta' jggarantixxi, taħt is-sistema stabbilita fl-Artikolu 9 tar-Regolament Nru 2499/82, il-ħlas lill-produtturi kkonċernati tal-ghajjnuna Komunitarja prevista f'dan ir-regolament.

Fuq ir-rikors quddiem il-Qorti tal-Prim'Istanza

- 71 Skont it-tieni sentenza tal-ewwel paragrafu tal-Artikolu 61 tal-Istatut tal-Qorti tal-Ġustizzja, din tal-aħħar tista', f'każ li tiġi annullata d-deċiżjoni tal-Qorti tal-Prim'Istanza, tiddeċiedi definittivament il-kawża, meta din tkun fi stat li tiġi deċiża. Għandu jiġi osservat li dan huwa l-każ f'din il-kawża.
- 72 Fir-rigward tat-talba tal-Cantine intiża sabiex il-Kummissjoni tiġi kkundannata, skont l-Artikolu 235 KE, tagħtihom kumpens ta' ammont ekwivalenti għall-ammonti tal-krediti tagħhom fil-konfront tad-DAI, din ma tistax tintlaqa' għall-motivi msemmija fil-punti 63 sa 66 ta' din is-sentenza.
- 73 Fil-fatt, kif jirriżulta b'mod partikolari mill-punt 65 ta' din is-sentenza, it-terminu ta' preskrizzjoni ta' hames snin previst fl-Artikolu 46 tal-Istatut tal-Qorti tal-Ġustizzja beda jiddekorri mill-aħħar ta' Ġunju 1983, b'tali mod li l-imsemmija talba għall-kumpens tad-danni skont l-Artikolu 235 KE, imressqa fl-1998, għandha tiġi kkunsidrata bhala preskritta u, għaldaqstant, għandha tiġi miċhuda bhala inammissibbli.
- 74 Konsegwentement, peress li, fis-sentenza appellata, il-Qorti tal-Prim'Istanza diġà ċaħdet bhala inammissibbli t-talbiet tal-Cantine intiži sabiex jiksbu l-annullament tal-ittra tal-Kummissjoni tal-31 ta' Lulju 1998 u l-konstatazzjoni tan-nuqqas ta' din l-istituzzjoni li tiegħu azzjoni, kif ukoll it-talba tagħhom intiża għall-kundanna tal-Kummissjoni fuq il-bażi tal-arrikiment indebitu, ir-rikors tal-Cantine fil-kawża T-166/98 għandu jiġi miċhud kollu kemm hu.

Fuq l-ispejjeż

75 Skont l-Artikolu 122 tar-Regoli tal-Proċedura tal-Qorti tal-Ġustizzja, meta l-appell ikun fondat u l-Qorti tal-Ġustizzja taqta' l-kawża definitivament hija stess, hija għandha tiddeciedi dwar l-ispejjeż. Skont l-Artikolu 69(2) tar-Regoli tal-Proċedura, li huwa applikabbli għall-proċedura ta' appell taht l-Artikolu 118 ta' dawn l-istess Regoli, il-parti li titlef il-kawża għandha tbatlha l-ispejjeż, jekk dawn ikunu ġew mitluba. Peress li l-Cantine tilfu, hemm lok li jiġu kkundannati għall-ispejjeż ta' din l-istanza u ta' dik quddiem il-Qorti tal-Prim'Istanza, kif mitlub mill-Kummissjoni.

Għal dawn il-motivi, Il-Qorti tal-Ġustizzja (Ir-Raba' Awla) taqta' u tiddeciedi:

- 1) **Is-sentenza tal-Qorti tal-Prim'Istanza tal-Komunitajiet Ewropej tat-23 ta' Novembru 2004, Cantina sociale di Dolianova *et* vs Il-Kummissjoni (T-166/98),** hija annullata sa fejn tiddikjara ammissibbli l-azzjoni għal responsabbiltà mhux kuntrattwali mibdija mill-Cantina sociale di Dolianova Soc. coop. arl, Cantina Trexenta Soc. coop. arl, Cantina sociale Marmilla — Unione viticoltori associati Soc. coop. arl, Cantina sociale S. Maria La Palma Soc. coop. arl u Cantina sociale del Vermentino Soc. coop. arl Monti-Sassari u tordna lill-Kummissjoni tal-Komunitajiet Ewropej tagħmel tajjeb għadannu mgarrab minnhom, b'konsegwenza tal-falliment tad-Distilleria Agricola Industriale de Terralba, minhabba n-nuqqas ta' mekkanizmu li seta' jggarantixxi, taht is-sistema stabbilita fl-Artikolu 9 tar-Regolament tal-Kummissjoni (KEE) Nru 2499/82, tal-15 ta' Settembru 1982, li jistabbilixxi dispozizzjonijiet dwar id-distillazzjoni preventiva għas-sena tal-inbid 1982/1983, il-hlas lill-produtturi kkonċernati tal-ghajjnuna Komunitarja prevista f'dan ir-regolament.

- 2) **Ir-rikors fil-kawża T-166/98 huwa miċhud.**

- 3) **Cantina sociale di Dolianova Soc. coop. arl, Cantina Trexenta Soc. coop. arl, Cantina sociale Marmilla — Unione viticoltori associati Soc. coop. arl, Cantina sociale S. Maria La Palma Soc. coop. arl u Cantina sociale del Vermentino Soc. coop. arl Monti-Sassari huma kkundannati għall-ispejjeż relatati ma' din l-istanza u ma' dik quddiem il-Qorti tal-Prim'Istanza tal-Komunitajiet Ewropej.**

Firem